

השובר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא פט.

עין משפט
נר מצוה

מכדי כל מיני איסתהו בחסימה. כלומר על כרחק שור לאו דוקא וכל שאר בהמות איסתהו בחסימה דילפינן שור שור משנת צפ' שור שנתה את הפרה (ב"ק דף נד:) דגבי שנת כתיב וכל בהמתם וכיון דשור לאו דוקא למה לי דכתיבה רחמנא ליכתוב לא מדוש

HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מכדי כל מיני איסתהו בחסימה דילפינן שור שור משנת א"כ לכתוב רחמנא לא תדוש בחסימה ישור דכתב רחמנא למה לי לאקושי חוסם לגחסם ונחםם לחוסם מה חוסם אוכל במחורב אף נחםם אוכל במחורב ומה נחםם אוכל בתלוש אף חוסם אוכל בתלוש ת"ר דיש מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע (ובשעת גמר מלאכה) ופועל אוכל בו אף כל שגידולי קרקע פועל אוכל בו יציא החולב והמחביץ והמגבן שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו למה לי ² מכי תבא בכרם רעך נפקא איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתוב קמה לרבות כל בעלי קמה לרבות נמי מידי דלאו גידולי קרקע נינהו קמ"ל תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו יציא המגבש בשומים ובבצלים הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בהם למה לי ² מואל בליך לא תתן נפקא לא צריכא יא"ג דקא משליף קטיני מביני אלימי תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו אף הכל שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו יציא הבודל בתמרים ובגורגורות הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר אין פועל אוכל בו והתניא הבודל בתמרים ובגורגורות פועל אוכל בו אמר רב פפא יכי תניא ההיא בתוחלתי תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה ולפועל אוכל בו אף הכל דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה פועל אוכל בו יציא הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו לחלה דאין פועל אוכל בו והלא נגמרה מלאכתו למעשר לא קשיא בחוצה לארץ עסקינן דליכא מעשר אי הכי חלה נמי ליכא אלא לעולם בארץ ולא קשיא בשבע שביבשו ובשבע שחילקו ³ דאמר מר שבע שביבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר מידי מעשר קא גרים אררם רבינא כרוך ותני דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו איבעיא להו פועל מהו שיהבהב באור ויאכל מי הוי בענבים ודבר אחר או לא תא שמע רשאי בעה"ב להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה רשאיין פועלין למבול פיתם בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה לאכשורי

גידולי קרקע יציא החולב בו. גריס ככל מערבין (שערי דף כו:) חשיב בעלי חיים גידולי קרקע דריש ונתמה הכסף צבקר וצאלן מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע הם קרי להו גידולי קרקע לפי שזוין מן הקרקע אבל הכא מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי ככלל דיש שהוא גודל וזומת מן הקרקע:

ס"ד אמינא הואיל וכתוב קמה קמה שתי פעמים. ותימה הא איצטריך חד לרבות כל בעלי קמה וחד לרבות אדם בתלוש וי"ל דה"ק קמ"ל דלא נדרש חד מהנך דרשות דלעיל אבל נדרש לרבות חולב דמסתבר טפי למדרש הכי ולספרים דגרסי הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה נרבה נמי הא ח"ש טפי דמכל בעלי קמה משמע שפיר בעלי חיים שהם בעלי קומה ותימה אכתי נרבה מקמה דבר שאין גידולו מן הארץ כגון חולב וכי תימא דיש דכתב רחמנא ל"ל איצטריך לרבות תלוש דאי לא כתיב דיש אלא לא תחסום שור במלאכה הוה מוקמינא ליה דוקא במחורב דומיא דפועל דה"ל פריך ל"ל דיש להוציא חולב מכי תבא נפקא ⁴ דוקא במחורב אלא איך לן לאוקמי שור דומיא דאדם ועוד דאיצטריך דיש לכמה דרשות דנמקין: ⁵ יציא המגבש בבצלים. נראה דאי לאו ואל כליך לא תתן לא הוה דרשין מדיש אלא מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר אבל לשעת גמר מלאכתו שאין צריך לקרקע לא הוה דרשין ליה אבל השתא דכתב ואל כליך למדרש בשעת גמר מלאכה דרשין נמי מדיש להי: יציא הלש המקטף והאופה. תימה לר"י דנשלמה אופה איצטריך למימתי אע"ג דתנא לש משום דמשכת דחייב בחלה אפילו לא לש ע"י אפייה דלמרינן צפרק כל שעה (פסחים דף לו. ע"ש) הדושנין והאיסקריטין כו' אפילו צלילס פטורין בתנור חייבין אלא מקטף אמאי תני לה וכי יש מקטף בלא לשה: ⁶ אי הכי חלה נמי לא. דחלה בתוה לארץ לא הוי אלא מדרבנן כדמוכח צפ' עד כמה (בכורות דף כו.) מ"ד מעשר קגרים גמר בו. דכיון דאס היו חייבין במעשר הוה חשיב גמר מלאכה למעשר אחר המירות והיינו הולכים בתר אותה גמר מלאכה כי אין חייבין נמי לא הוי פחות וניזיל בתרה ואמאי אוליין בתר חלה: **אמר רבינא** כרוך ותני. דהשתא דקמתי צדאל למעשר ולחלה מוכח שפיר דלא נקט למעשר אלא לאפקוי היכא דלא שייך חלה כגון צודל בתמרים אבל היכא דשייך חלה לא חשיב ⁷ אלא שנגמרה מלאכתה לחלה אבל כי הוה צדאל צרייחא

למעשר לחוד הוה משמע דכ"מ אוליין בתר ⁸ גמר מלאכה למעשר: **והבודל** בתמרים. אע"פ דליכא מעשר אלא מדרבנן חשיבא גמר מלאכתו למעשר כיון דאי הוה צדא מעשר מדאורייתא הוה אוליין בתר גמר מלאכתו למעשר: **פועל** מהו שיהבהב. פי' בקונטרס שאור ממתקו וצעי אס שרי להצב ולמתקו ש"י כן יאכל יותר אי הוה כענבים ודבר אחר או לא וקשה לר"ת דמאי קאמר בסמוך מפריך ע"ג סלע מאי מתוקי פירא איכא היכא ס"ד דמקשה דליכא מתוקי פירא א"כ למה מפריך ועוד למאי דמסיק ⁹ הכא דלא יספות במלה הוה משום מעשר הא לאו הכי שרי לספות במלה א"כ כ"ש דשרי להצב דספיתא במלה דמאי טפי

בחסמה: **לאקושי חוסם** נחםם. אדם לשור ושור לאדם לענין אכילת פועלין: **שעט גמר מלאכה**. זו היא שעת גמרו: **המחביץ**. מיני חריצי חלב: **ששעט גמר מלאכה**. (א) ועכשיו הוא גומר מלאכתו ומתניין לאחר גמר מלאכה קאמר דאין אוכלין כגון נתפרסו עיגולין: **המגבש**. קא ס"ד שעוקר מציניהן שאין יפות: **דקא משליף קטיני**. יש צבלין שמסתרינן ולא יהו גסים לעולם וקורין אותן בלע"ז צי"ש ועוקרין אותן מצין הגדולים להרמין מקום ולהתפשט דליכא השתא נתינה לכליו של בעל הבית ולא ממשע מאל כליך לא תתן וממעט להו מדיש דלאו שעת גמר מלאכה הוא דעיקר פועלה משום תקון גדולין הוא שהם מחוצרין ועומדין: **הצול בשמים ובגורגורות**. שמדויקות זו וזו ומצדין במגריפה: **בחוכלני**. תמרים רעים שאין מתבשלין צאלין ומכניסין לקיום ככלי של כפות תמרים ושמן חותלות ומתחממות ומתבשלות וקודם שנתבשלו קאמר דהצול מהן פועל אוכל בהן דלא נגמרה מלאכתו למעשר: **הלש**. משנתן המים ויגלגל נתחייב בחלה ועדיין צריכה לנוש ולשוף ולבטול הרבה: **והמקטף**. עורך וטח פניה: **וסיפוק ליה משום מעשר**. והלא נגמרה מלאכתו למעשר וטחינה והקדה דמקמי לשה נמי לא אכיל: **נחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר**. (בפ"ק דקדושין) [ספרי פ' שלח] דכתיב בצוהם אל הארץ שניה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר צהן כי תצאו וכלן נאמר בצוהם משנכנסו לארץ נתחייבו בחלה אבל במעשר לא נתחייבו אלא לאחר ירושה ושיבה ¹⁰ דכתיב עשר תעשרי וכתיב בתריה במקום אשר יבחר עד שנגמרה שילה לא נתחייבו והיינו לאחר כיצוס וחילוק דכתיב ביהושע"ו וכל ימי כיצוס וחילוק היה אהל מועד צגלגל י"ד שנים כדאמר [בצוהם] (דף קמ:) **מידי חיוב מעשר קא גרים**. לטקא את הפועלין מדין אכילה: **גמר מלאכה קא גרים**. כדיליף מדיש לא שגא בזמן מעשר ול"ש בלא זמן מעשר דמעשר גבי אכילת פועל לא כתיב: **אמר רבינא כרוך וסני**. הנך תרמי מתניתא דלעיל לא תיתנהו ¹¹ לחודא למימתי בקמייתא מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר דא"כ שמע מינה הא נגמרה למעשר לא אכיל וקשיא דתרייתא אלא כרוך ותני חלה

מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו להנהיג צו אף כל שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהיג צו אס למעשר לחודיה למעשר אס לחלה לחלה יא' הצול בתמרים דנגמר למעשר ואין צדק דבר מאחר ממנו ויא' הלש שנגמרה מלאכתו למאחר שצו: **מהו שיהבהב צאור**. את המלילות והאור ממק טעמו וכן הענינים: **אכשורי**

קאמר בסמוך מפריך ע"ג סלע מאי מתוקי פירא איכא היכא ס"ד דמקשה דליכא מתוקי פירא א"כ למה מפריך ועוד למאי דמסיק ¹² הכא דלא יספות במלה הוה משום מעשר הא לאו הכי שרי לספות במלה א"כ כ"ש דשרי להצב דספיתא במלה דמאי טפי

א [מ"י פ"ג מהל' שכירות הל' ב טו"ע ח"מ ס' שלח סעי' ב:] **לא** ב ג ד ה מ"י פ"ב מהל' שכירות הל' ד ועיין בהשגות ונמנר משה סמג עשין לא טו"ע ח"מ ס' שלח סעיף ב: **לב** ר ז מ"י שם הל' ה טו"ע שם סעיף ג: **לג** ח טו"ע שם סעיף ד: **לד** ט מ"י שם טו"ע שם סעיף ג: **לה** י מ"י שם הל' ה טו"ע שם: **לו** כ מ"י שם סמג שם טו"ע שם: **לז** לז מ מ"י שם פ"ג הלכה ו טו"ע שם סעיף טו:

תורה אור השלם
1 לא תחסם שור בדרשו: דברים כה ד
2 כי תבא בפרם רעך ואבלת ענבים בגפשך שבעך ואל כליך לא תתן: דברים כג כה

לעזי רש"י
צ"ב"ש [צ"ב"ש].
בבבצלים בבצלים קטנים.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שבעת וכו' דעכשיו: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' לא תשיב דגמרא אלא כשנגמרה כ"ל ודכ"ה ע"ד והטור: (ג) ד"ה פועל וכו' ועוד למאי דמסיק רבא דלא יספות:

מוסף רש"י

יציא החולב והמחביץ והמגבן שאין גידולו קרקע. דהיינו גידולי הארץ איקרי (בבבצלים) על שם שהאריך מגדלן במרעה ופרכה. אלא גידולים מן הארץ לאו אקרי אלא דבר הנומח מן הקרקע ולא בחמה (טובא יא). שבע שביבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה. דכתיב בחלה (במדבר טו) כבאס אל הארץ, והי' בלא (נדא) ותנא בספרי ר' יסמעאל אמר שניה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה, שנתכן נאמר כי תצאו וכלן יציאן וכלן צבואס, ללמדך שציון שנתכן לה נתחייבו (בחוכלני) (ב). ולא נתחייבו במעשר. דמעשר כתיב (דברים יד) תצאו וכלן עד שיעל כל אחד ואחד את שלו (נדא טז) לו: דכתיב נגמר תצואת ורעך המיוחדת לך, ועוד שהי' חלה הכתוב המעשר ממנו שעת השמיטה, דכתיב (דברים כו) שנה השלישית שנת המעשר, ושמיטות לא מנו אלא משכשו וחילקו, דכתיבין בסדר עולם.